

วารสารพุทธศิลปกรรม
JOURNAL OF BUDDHIST ARTS

01

ISSN : 1905-534x (Print)
ISSN : 2697-6099 (ONLINE)

ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 | มกราคม - มิถุนายน 2561 |
Vol.1 No. 1 | January - June 2018 |

บัณฑิตศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

การวิเคราะห์พับหนังสือไหว้พระถือศีลปฏิบัติกัมมัฏฐาน พ.ศ. 2457
วัดขุนคอง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่
Analyses on the Chanting Book for Religious Precepts
Observance and Meditation Practice in 1914. Khun Khong Tem-
ple, Hang Dong, Chiangmai.

ศิริศักดิ์ อภิศักดิ์มนตรี

Sirisak Apisakmontree

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตเชียงใหม่
Mahachulalongkornrajavidyalaya University Chiang Mai

ธณิกานต์ วรธรรมานนท์

Tanikan Warathammanon

ภัณฑารักษ์ชำนาญการ หัวหน้าพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเชียงใหม่
Expert curator, Head of the Chiang Saen National Museum
E-mail: sak_api@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์เนื้อหาในพับหนังสือไหว้พระถือศีลปฏิบัติกัมมัฏฐาน วัดขุนคอง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

ผลการวิเคราะห์พบว่า พับหนังสือไหว้พระถือศีลปฏิบัติกัมมัฏฐาน เป็นพับหนังสือที่พระนารทะ ปัญญาธิกะ อดีตเจ้าอาวาสวัดขุนคอง คัดลอกเมื่อ พ.ศ. 2457 แบ่งเนื้อหาเป็น 3 ส่วน ได้แก่ 1) วิธีการปฏิบัติกัมมัฏฐานโบราณล้านนาในช่วง พ.ศ. 2400-2500 2) คำสอนเรื่องไตรลักษณ์ ศีล 5 ศีล 8 เถยยธรรม 5 วิชา จรณะ อริยสัจ 4 สัพพทาน นิวรณธรรม 5 กิเลสวัตร 10 และ 3) คำไหว้ต่างๆ สำหรับคำไหว้นั้น สันนิษฐานว่าน่าจะได้รับอิทธิพลของพุทธศาสนาวัชรยาน ได้แก่ คำไหว้ใหม่บาปที่จะเผาบาปกรรมให้หมดไปได้ด้วยการสวดมนต์ และคำสอนเรื่องสัพพทาน หรือทานที่มีผลานิสงส์มาก โดยทานหนึ่งในสัพพทาน คือ การเสียสละชีวิตเป็นทาน เพื่อการสะสมบุญบารมีในการตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าต่อไป

คำสำคัญ: กัมมัฏฐาน, พับหนังสือไหว้พระถือศีลปฏิบัติกัมมัฏฐาน, วัดขุนคอง

Abstract

This article The research aims to analyses the chanting book for religious precepts observance and meditation practice, Khun Khong Temple, Hang Dong, Chiangmai.

Analysis result reviewed that this book was transcribed in 1914 by Phra Naratha Bhunyadhikha, a former abbot of Khun Khong Temple. The contents in this book are devided into three parts. The first part describes the practice of the ancient Lanna meditation in the 25th buddhist century. The second part is about the Trilaksana teachings, the Five Buddhist Precepts, the Eight Buddhist Precepts, the Five Buddhist Yeyyadhama Doctrines, the Charana, the Four Noble Truths, the Sabbhathan, the Five Niworanadhama, the Ten Defilements and the Three Defilements. The third part is about chanting, which is assumed to be influenced by Vajrayana Buddhism, such as, sin removing chant and teachings of the Sabbhathan or known as a great merit making. Self-sacrifice is one of the Subbhathan merit making that can accumulate merit to attain further enlightenment as the Lord Buddha.

Keywords: Meditation, Book for religious precepts observance and meditation practice, Khun Khong Temple.

บทนำ

ปัจจุบันการปฏิบัติกัมมัฏฐานแบบสติปัฏฐาน 4 เป็นที่นิยมกันในล้านนาและประเทศไทย ทว่าก่อนหน้าที่มีการปฏิบัติเช่นนี้จะเป็นที่รู้จักกันในวงกว้างนั้น ในล้านนามีรูปแบบวิธีการปฏิบัติกัมมัฏฐานที่แตกต่างออกไปจากการปฏิบัติสติปัฏ

ฐาน 4 โดยมีหลักการปฏิบัติเช่นเดียวกับที่ปรากฏในวิสุทธิธรรมค มีทั้งการปฏิบัติสมถกัมมัฏฐานและวิปัสสนากัมมัฏฐาน โดยใช้ลูกประคำเป็นเครื่องมือในการนับ พร้อมการบริกรรมพุทโธ อัมโม สังโฆ เป็นต้น เพื่อให้เกิดสมาธิเบื้องต้น ซึ่งการปฏิบัติเช่นนี้ไม่ปรากฏดินแดนล้านนาปัจจุบันแล้ว ยังคงปรากฏเพียงในคัมภีร์วิไลลานเท่านั้น เช่นที่ปรากฏในพับหนังสือไหว้พระถือศีลปฏิบัติกัมมัฏฐาน ซึ่งเก็บรักษาไว้ที่วัดขุนคอง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ การศึกษาวิเคราะห์พับหนังสือไหว้พระถือศีลปฏิบัติกัมมัฏฐานจึงเป็นการถอดองค์ความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติกัมมัฏฐานซึ่งเลื่อนลางอย่างมากแล้วในปัจจุบันสมัย

พับหนังสือไหว้พระถือศีลปฏิบัติกัมมัฏฐาน

ต้นฉบับเป็นพับกระดาษสา เขียนด้วยหมึกสีดำ อักษรธรรมล้านนา จำนวน 15 พับหน้ากระดาษ เก็บรักษาไว้ที่วัดขุนคอง ตำบลขุนคอง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ พระปลัดนิพนธ์ รุกขิตสีโล เจ้าอาวาสวัดขุนคอง เป็นผู้ปริวรรต ดร. พรศิลป์ รัตนชูเดช ตรวจสอบชำระ

การวิเคราะห์พับหนังสือไหว้พระถือศีลปฏิบัติกัมมัฏฐาน

1. ผู้แต่ง

ไม่ปรากฏนามผู้แต่ง เดิมเป็นสมบัติของอ้ายเฮือน บ้านขุนคอง ต่อมาพระนารทะ ปัญญาธิกะ ซื่อไว้ และคัดลอกขึ้นใหม่ ฉบับปัจจุบันที่พบ เป็นฉบับที่พระนารทะ ปัญญาธิกะ เป็นผู้คัดลอก

จากประวัติวัด พบว่า พระนารทะ ปัญญาธิกะ เป็นเจ้าอาวาส รูปที่ 6 ของวัดขุนคอง เป็นชาวบ้านขุนคอง ท่านปกครองวัดใน พ.ศ. 2449 เป็นต้นมา ตรงกับสมัยของท้าวพญาภิบาล ปกครองบ้านขุนคอง ซึ่งต่อมาท้าวพญาภิบาลนี้ได้ไปเรียนกัมมัฏฐานกับครูบาศรีวิชัยและครูบาเตวีลา อดีตเจ้าอาวาสวัดขุนคอง รูปที่ 8 (พ.ศ. 2467) พระนารทะ ปัญญาธิกะนั้น มรณภาพเมื่อใดไม่ปรากฏ

ผู้แต่งพับหนังสือเล่มนี้ และพระนารทะ ปัญญาธิกะผู้คัดลอกในเวลาต่อมา อาจเป็นชาวลัวะ หรือเป็นผู้รู้ภาษาลัวะ หรือเกี่ยวข้องกับชาวลัวะก็ได้ เพราะในพับหนังสือไหว้พระถือศีลปฏิบัติกัมมัฏฐาน มีการใช้ภาษาลัวะปะปนอยู่ด้วย ได้แก่คำว่า แม่เจียน ซึ่งหมายถึงแม่ไก่ ดังว่า “...ในชาติก่อนนั้น นางก็ได้จำหื้อเพื่อนฆ่ายังแม่เจียน

ตัวหนึ่ง เป็นทาน ครั้นว่าตายก็ได้ไปตกนรก ครั้นพ้นจากนรกแล้ว ก็ได้เกิดมาเป็นสัตว์
หือแม่เจียนตัวนั้นได้ฆ่าทุกเส้นขนแม่เจียนตัวนั้นเล่าแล อันหนึ่งเป็นตั้งโพธิสัตว์เจ้าได้
เกิดมาเป็นมหาเศรษฐีนั้น ท่านก็ได้สร้างแปงยังผ้ามหากฐินเป็นทาน คนทั้งหลายก็จา
กันว่าเอาได้ส่งมาเลี้ยงแขกแก้วนั้นจาแล้วอัน เมื่อนั้นมหาเศรษฐีก็จึงกล่าวว่าเอาใจสุ
ทั้งหลายเป็นเตอะว่าอันหั้นแล ยามนั้นคนทั้งหลายจึงกล่าวว่าเขาจะฆ่าตัวหนึ่ง จ๊ะ
แล้วอัน คนทั้งหลายก็ฆ่าว้าว...”

สอดคล้องกับประชากรที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านขุนคองปัจจุบัน ที่สืบ
เชื้อสายมาจากลัวะ ตั้งแต่ครั้งโบราณกาล ตามประวัติพื้นถิ่น เล่ากันว่า เดิมเรียก
ชุมชนขุนคองว่าบ้านหงส์ ต่อมาร้างลงไปตั้งแต่สมัยพม่าเข้ามาปกครองล้านนา และ
มีการตั้งเป็นหมู่บ้านอีกครั้งในสมัยพระเจ้ากาวิละ โดยพระองค์โปรดให้ชาวลัวะ
จากอำเภอสันป่าตอง อำเภอจอมทองมาอาศัย ผู้นำชุมชนคนแรก ชื่อ คง มียศเป็นขุน
(กำนัน) จึงเรียก ขุนคอง และเรียกชื่อหมู่บ้านเป็นบ้านขุนคองตามชื่อผู้นำตั้งแต่นั้นมา

2) พ.ศ. ที่แต่ง

ไม่ทราบ พ.ศ. ที่แต่ง แต่ พ.ศ. ที่พระนารทะ ปัญญาธิกะ คัดลอกไว้ คือ
พ.ศ. 2457 ด้วยเหตุนี้ หนังสือพับสานี้ ได้มีมาก่อน พ.ศ. 2457

3) ความปรารถนาของผู้คัดลอก

คำปรารถนาของพระนารทะ ที่ได้คัดลอกหนังสือพับฉบับนี้ เพื่อขอให้
เป็นปัจจัยในการเป็นพระพุทธเจ้าองค์หนึ่งในอนาคตกาล ดังว่า “...หือเพื่อเป็นปัจจัย
สัพพัญญูเที่ยงแท้ดีหลี มหานิพพานัง ปรมัง สุขัง...” นอกจากนี้ในหมวดคำสวด-คำ
ไหว้ ยังมีคำสวดเพื่อปรารถนาเป็นพระพุทธเจ้าไว้ด้วย ดังว่า “...อิฉยยะ (อิฉยยะ)
อะภริตติง ตัตตะระะ นิปาเน (นิพพาเน) สัมมาสัมพุทธะ ปัจเจกกะ พุทธะอะระหังตา
สวาระกะ ฐานันตะระ สมิขณันตุ มหานิพพานัง ปะระมัง สุขัง...”

ความปรารถนาที่จะเป็นพระพุทธเจ้าองค์หนึ่งในอนาคตกาลของท่านนั้น
สะท้อนอุปนิสัยความมุ่งมั่นตั้งใจ เป็นคนหนักแน่น จริงจัง ใฝ่ใจในการศึกษาพระพุทธ
ศาสนา ทั้งปริยัติและปฏิบัติก็มีมาตรฐาน เพราะการที่จะได้เป็นพระพุทธเจ้าองค์หนึ่งนั้น
เป็นการยากยิ่ง ต้องอาศัยความอุตสาหที่เป็นที่ตั้งอย่างที่สุด

4) เนื้อหาพับหนังสือไหว้พระถือศีลปฏิบัติกัมมัฏฐาน

เนื้อหาในพับหนังสือไหว้พระถือศีลปฏิบัติกัมมัฏฐาน แบ่งเป็น 3 หมวด

ใหญ่ ได้แก่ หมวดกัมมัฏฐาน หมวดคำสอน และหมวดคำสวด-คำไหว้

1) **หมวดกัมมัฏฐาน** แบ่งเป็น สมถกัมมัฏฐานและวิปัสสนากัมมัฏฐาน ให้รายละเอียดของขั้นตอนการเรียนกัมมัฏฐาน และเทคนิควิธีปฏิบัติกัมมัฏฐาน

1.1) การขอเรียนกัมมัฏฐาน เริ่มจากการแต่งขันห้าโกฐาก เพื่อสูมาแก้วทั้งห้า แล้วขอศีลห้าจากครูบาอาจารย์สอนกัมมัฏฐาน จากนั้นจึงแต่งขันขอเรียนกัมมัฏฐาน มีเทียนเล่มบาทคู่หนึ่ง เล่มเพ็องคู่หนึ่ง เทียนเล่มน้อยสี่คู่ ดอก (ไม้) ขาว แต่ถ้าวหาไม้ได้ให้ใช้ข้าวตอกดอกไม้ตามศรัทธาก็ได้

1.2) เมื่อจะเรียนกัมมัฏฐาน เริ่มจากการกราบพระพุทธรูป 3 ครั้ง แล้วไหว้ว่า “อิติปิโส สวากขาโต สุปฏิปันโน ฯ” จากนั้นจึงเป็นการขอปิตติสมาธิกับพระพุทธรูปเจ้า ให้ว่า “ข้าจักขอภาวณา พุทธานุสสติ ธัมมานุสสติ สังฆานุสสติ ครั้นว่าจะภาวณาดวงใด ขอหื้อว่าดวงนั้นเตอะ ว่าข้าขอปิตติสมาธิธรรมเจ้าดวงผาเสริฐู ขอจูงหื้อมาบังเกิดในจิตตะสันตาระ (สันดาน) ตนตัวแห่งข้า อันจักนังภาวณาในที่นี้ มีขุททกาปิตติเป็นแก้ว (เป็นอันดับแรก) ะหลาบ (ตราบ) ต่อเท่าถึงผรณาปิตติแก้วผู้ข้า อันจักนังภาวณาเพื่อหื้อเสี้ยงทุกข์สุดทุกข์ แก่ข้าแท้ดีหลีเตอะ...” ว่า 3 ครั้งคำว่า “...มีขุททกาปิตติเป็นแก้ว (เป็นอันดับแรก) ะหลาบ (ตราบ) ต่อเท่าถึงผรณาปิตติแก้วผู้ข้า...” หมายถึง ปิตติ 5 ประการ ได้แก่ ขุททกาปิตติ ขณิกาปิตติ โอกันติกาปิตติ อุพเพงคาปิตติ และผรณาปิตติ อธิบายไว้ดังนี้

ขุททกาปิตติ เกิดยินดีซาบไปทั่วตัว แล้วหายไป

ขณิกาปิตติ เป็นสายฟ้าแลบเป็นประกาย เป็นดังปลาตอดก็มีเหมือนเอ็นชกก็มี แสบทั่วกาย ดังแมลงเม่าบินจับไตขึ้นที่ตัวก็มี เกิดร้อนทั่วตัวและเกิดในหัวใจนั้น สันก็มี ไหวก็มี และเกิดในกายดูเห็นเหลือองและขาวดังไฟไหม้น้ำมัน ยาลามไปที่น้ำก็มี

โอกันติกาปิตติ เกิดหวั่นไหวตนไปมา เหมือนไปนั่งอยู่เหนือเรือเหนือแพ

อุพเพงคาปิตติ เกิดมีพลวะ กำลังแรง พุดไม้ได้ก็มี ตัวหวั่นไหว พอจุ่มไปจุ่มมา กระแทกมือ ตบมือ ตบเท้า ผุดลุกผุดนั่ง ร้องไห้ หัวเราะ เต็นฟ้อน กวาดแกวงมือเท้า

ผณานาปีติ เกิดยินดีสำราญบานใจ ซาบซ่านอาบเนื่อตัวตั้งแต่นั้น
ขึ้นบน แต่หัวลงต่ำ

1.3) การปฏิบัติกัมมัฏฐาน เริ่มจากสมถกัมมัฏฐาน มีพุทฺธคุณ ธรรมคุณ
สังฆคุณ กายคตาสติ และพรหมวิหาร จากนั้นจึงเป็นการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน ซึ่ง
ทั้งพุทฺธคุณ ธรรมคุณ สังฆคุณ กายคตาสติ และพรหมวิหาร ที่ปรากฏในหนังสือไหว้
พระถือศีลปฏิบัติกัมมัฏฐานนั้น เป็นกัมมัฏฐาน 5 ประเภท ในสมถกัมมัฏฐาน 40 ที่
แบ่งเป็นหมวดใหญ่ๆ ได้ 7 หมวด (วชิรญาณวโรรส, สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรม
พระยา, 2518) ที่เป็นไปตามที่ปรากฏในพระไตรปิฎกและวิสุทธิมรรคได้แก่

หมวดที่ 1 กสิณกัมมัฏฐาน 10 ได้แก่ ปถวิกสิณ เตโชกสิณ อาโป
กสิณ วาโยกสิณ นิลกสิณ ปิตตกสิณ โลหิตกสิณ โอทาทกสิณ อากาศกสิณ อาโลกสิณ
อาศัยการเพ่งเป็นนิมิต จึงเรียนกสิณกัมมัฏฐาน อาทิ ปถวิกสิณ เพ่งพิจารณาดินที่ตน
ตกแต่งเป็นดวงกสิณเป็นอารมณ์ บริกรรมว่า “ปฐวีๆ ดินๆ” เป็นต้น

หมวดที่ 2 อสุภกัมมัฏฐาน 10 ได้แก่ อุทฺธูมาตกอสุภ วนีลกอสุภ
วิปุกพกอสุภ วิฉิททกอสุภ วิกขาชิตกอสุภ วิกขิตตกอสุภ หตวิกขิตกอสุภ โลหิต
กอสุภ ปุพุกกอสุภ และอัญญิกกอสุภ อาศัยชากศพเป็นนิมิต เช่น อุทฺธูมาตกอสุภ เมื่อ
พิจารณาจะนั่งจะยืนก็ได้ไม่กำหนด แต่ว่าอย่าอยู่ให้ไกลนัก อยู่แต่พอประมาณ แล้ว
ให้พิจารณาเห็นอนิสงสีในอสุภกัมมัฏฐานนั้น พึงบริกรรมภาวนาไปว่า “อุทฺธูมาตกั
ปฏิกูล” ชากศพพองขึ้น เป็นของน่าเกลียด ดั่งนี้รำไปร้อยครั้งพันครั้ง สัมผัสขุ่นแล้ว
พึงหลับจักขุลงพิจารณา เป็นต้น

หมวดที่ 3 อนุสสติกัมมัฏฐาน 10 ได้แก่ พุทธานุสสติ ธรรมานุสสติ
สังฆานุสสติ สีลานุสสติ จาคานุสสติ เทวดานุสสติ มรณานุสสติ กายคตานุสสติ อาณา
ปานสติ และอุปमानุสสติ

หมวดที่ 4 พรหมวิหารกัมมัฏฐาน 4 ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา
อุเบกขา

หมวดที่ 5 อาหารเรปฏิกูลสัณญากัมมัฏฐาน การพิจารณาอาหาร
ให้เห็นเป็นปฏิกูล

หมวดที่ 6 จตุธาตុวัตถานกัมมัฏฐาน การพิจารณานิกซึ่งกายแยก
ออกไปให้เห็นเป็นแต่ธาตุ 4 คือ ดิน น้ำ ไฟ ลม

หมวดที่ 7 อรูปกัมมัฏฐาน 4 ได้แก่ อากาสนัญญาตนะ วิญญาณัญญาตนะ อากิญจัญญาตนะ เนวะสัณญานาสัญญาตนะ

ส่วนวิปัสสนากัมมัฏฐาน มี 5 อย่าง ได้แก่ ทิฏฐิกังขาวิปัสสนากังขาวิตรณวิสุทธินิจจวิปัสสนาทุกขวิปัสสนาอนัตตวิปัสสนา (วชิรญาณวโรรส, สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยา, 2518)

สำหรับกัมมัฏฐานในพบบ้างชื่อไว้พระถือศีลปฏิบัติกัมมัฏฐานเน้นการปฏิบัติกัมมัฏฐานในหมวดที่ 3 อนุสสติกัมมัฏฐาน และหมวดที่ 4 พรหมวิหารกัมมัฏฐาน มีลักษณะเช่นเดียวกับการปฏิบัติกัมมัฏฐานโบราณล้านนา ได้แก่

ก. การปฏิบัติกัมมัฏฐานของครูบามหากัญจนเถร สูงเม่น เมืองแพร่ ที่ปรากฏในหนังสือมูลกัมมัฏฐานรอม พ.ศ. 2400 (พระภิกษุคันธิยะ, แปลโดยปวงคำ ต้อยเขียว, 2530) ซึ่งกำหนดการปฏิบัติเพียงพุทธานุสสติ ธรรมานุสสติ สังฆานุสสติ กายคตานุสสติ เมตตาภาวนา และไตรลักษณ์วิปัสสนากัมมัฏฐาน ซึ่งครูบามหากัญจนเถร เป็นพระสงฆ์ที่เชี่ยวชาญในอักษรบาลี และพระธรรมวินัย มีชื่อเสียงในด้านการปฏิบัติกัมมัฏฐานช่วงต้นสมัยรัตนโกสินทร์ ท่านได้สร้างถาวรวัตถุในพุทธศาสนาและจารคัมภีร์โบราณไว้เป็นจำนวนมาก ปัจจุบันเก็บรักษาไว้ที่วัดสูงเม่นจังหวัดแพร่ ตามประวัติท่านเกิดเมื่อปีระกา พ.ศ. 2332 บวชเป็นพระภิกษุ เมื่อปี พ.ศ. 2352 ที่วัดศรีชุม เมืองแพร่ ได้รับฉายาว่า กัญจน ศึกษากัมมัฏฐานกับพระมหาราชครูแห่งวัดสวนดอก พ.ศ. 2402 ได้รับแต่งตั้งให้เป็นเจ้าอาวาสวัดพระสิงห์ได้รับสมณศักดิ์ฉายาจากเจ้าหลวงเชียงใหม่ว่า ครูบากัญจนอรัญญวาสีมหาเถร มรณภาพเมื่อ พ.ศ. 2421 สิริอายุ 89 ปี พรรษา 69 ที่วัดป่ามะม่วง เมืองระแหง จังหวัดตากในปัจจุบัน

ข. ครูบาศรีวิชัย วัดบ้านปาง อำเภอเถิน จังหวัดลำพูน ที่ปรากฏในหนังสือการสอนการปฏิบัติกัมมัฏฐานของครูบาศรีวิชัย วัดบ้านปาง อำเภอเถิน จังหวัดลำพูน (พระธมมเมธี, 2543) ซึ่งเน้นเพียงพุทธานุสสติ ธรรมานุสสติ สังฆานุสสติ สีลานุสสติ กายคตานุสสติ ภาวนาเมตตาตนเอง (เมตตาตนเอง) ภาวนาพรหมวิหาร (เมตตาผู้อื่น กรุณา มุทิตา อุเบกขา) อรูปกัมมัฏฐาน 4 ภาวนาทิฏฐิวิสุทธินิยาม ภาวนากังขาวิสุทธินิยาม และภาวนาไตรลักษณ์ ซึ่งครูบาศรีวิชัย เป็นพระสงฆ์ที่มีศีลธรรม จนชาวล้านนาเรียกท่านในอีกชื่อหนึ่งว่าครูบาศีลธรรม ท่านเกิด พ.ศ. 2421 ร่ำเรียนการปฏิบัติกัมมัฏฐานล้านนาโบราณจากครูบาสมณะ วัดบ้านโง้งหลวง ครูบาอุปละ วัด

ดอยแต่ จังหวัดลำพูน เป็นต้น ชีวิตของท่านอยู่ในช่วงที่ประเทศไทยกำลังเปลี่ยนแปลง การปกครองบ้านเมืองและศาสนา มรณภาพ พ.ศ. 2482

ค. ครูบาธรรมชัย ธรรมชโย วัดทุ่งหลวง อำเภอแม่แตง จังหวัด เชียงใหม่ ในบทปฏิบัติกัมมัฏฐาน (2534) ก็เน้นให้ปฏิบัติเพียงพุทธานุสสติ ัมมานุ สสติ และสังฆานุสสติ ซึ่งครูบาธรรมชัย เป็นพระสงฆ์ที่สืบทอดการปฏิบัติกัมมัฏฐาน จากครูบาศรีวิชัย ท่านเกิด พ.ศ. 2457 บรรพชาเป็นสามเณร พ.ศ.2471 อุปสมบท พ.ศ.2475 ต่อมา พ.ศ. 2497 ชาวคณะบ้านทุ่งหลวง ตำบลแม่แตง อำเภอแม่แตง ได้ พร้อมใจกันมาอาราธนานิมนต์ครูบาธรรมชัยให้ไปจำวัด ณ บ้านทุ่งหลวง มรณภาพ พ.ศ. 2530

ง. พระครูพัฒนากิจจานุรักษ์ (ครูบาวงศ์) วัดพระพุทธรบาทห้วยต้ม ตำบลนาทราย อำเภอเถิง จังหวัดลำพูน ในบทปฏิบัติกัมมัฏฐานพระครูพัฒนากิจจานุ รักษ์ (พิศ เเงาะ: 2530) สอนให้ปฏิบัติเพียงพุทธานุสสติ ัมมานุสสติ สังฆานุสสติ พรหมวิหาร 4 และ ไตรลักษณ์กัมมัฏฐาน ซึ่งครูบาวงศ์ เป็นพระสงฆ์ที่สืบการปฏิบัติ จากครูบาศรีวิชัย ท่านเกิด พ.ศ. 2456 มรณภาพ พ.ศ. 2453 วัดพระพุทธรบาทห้วยต้ม ตั้งอยู่ในชุมชนชาวปาเกอะญอหรือชาวกะเหรี่ยงที่ยึดถือแนวทางการปฏิบัติตนตาม คำสอนของหลวงปู่ครูบาวงศ์

ด้วยเหตุนี้ การปฏิบัติกัมมัฏฐานในล้านนานั้น จึงไม่ได้ปฏิบัติครบทั้ง กัมมัฏฐาน 40 ประเภท ที่พบร่วมกัน คือ หมวดอนุสสติ 10 ได้แก่ พุทธานุสสติ ัมมานุ สสติ สังฆานุสสติ กายคตานุสสติ หมวดพรหมวิหารกัมมัฏฐาน 4 ได้แก่ เมตตา (เมตตา ตนเอง และเมตตาผู้อื่น) กรุณา มุทิตา อุเบกขา และวิปัสสนากัมมัฏฐาน

โดยไม่ปรากฏการปฏิบัติกัมมัฏฐานในหมวดที่ 1 กลิณกัมมัฏฐาน 10 หมวดที่ 2 อสุภกัมมัฏฐาน 10 หมวดที่ 5 อาหารเรปฏิกูลสัญญากัมมัฏฐาน หมวดที่ 6 จตุธาตุวัตถานกัมมัฏฐาน และหมวดที่ 7 อรูปกัมมัฏฐาน 4

ในพิพหนังสือไหว้พระถือศีลปฏิบัติกัมมัฏฐาน ให้ข้อสังเกตในการ ปฏิบัติกัมมัฏฐานพุทธานุสสติ ธรรมานุสสติ และสังฆานุสสติว่า หากภาวนาพุทธานุ สติ อยู่ เมื่อจะภาวนาธรรมคุณต่อ ให้ปลงพุทธานุสสติเสียก่อน ว่า “...พุทธานุสสติ กัมมัฏ ฐานัง ปัจจุทธะรามิ...” 3 ครั้ง และขอภาวนาธรรมคุณ ใ้ว่า “...ัมมานุสสติ กัมมัฏ ฐานัง สมายิยามิ...” 3 ครั้ง เช่นเดียวกันเมื่อภาวนาธรรมคุณอยู่ จะภาวนาสังฆคุณ

ต่อไป ให้ปลงธรรมานุสสติเสียก่อนว่า “...ธัมมานุสสติ ก็มีภุมมฐานัง ปัจจุทระรามิ...” 3 ครั้ง แล้วว่า “สังฆานุสสติ ก็มีภุมมฐานัง สมาதியามิ” 3 ครั้ง เพื่อขอภาวนาสังฆคุณต่อไป สำหรับการภาวนาพรหมวิหารนั้น ในพหุหนังสือไหว้พระถือศีลปฏิบัติภุมมฐานันได้แยกเป็นการแผ่เมตตาให้ตนเอง เมตตาให้สัตว์โลก กรุณา มุทิตา และอุเบกขา

2) **หมวดคำสอน** ได้แก่ คำสอนเรื่องไตรลักษณ์ ศีล 5 ศีล 8 ญายยธรรม 5 วิชา จรณะ อริยสัง 4 สัพพทาน นิเวศธรรม 5 กิเลสวัตถุ 10

เมื่อเปรียบเทียบกับพระไตรปิฎกแล้ว หัวข้อธรรมบางข้อในพหุหนังสือ หนังสือไหว้พระถือศีลปฏิบัติภุมมฐานันก็ขาดไปบ้าง เกินมาบ้าง และบางครั้งก็เรียก หัวข้อธรรมนั้นๆ ไปกันคนละชื่อก็มี ทั้งนี้คงเป็นการบันทึกตามความเข้าใจของผู้บันทึก ได้แก่

ในหัวข้อธรรมวิชานั้น บอกไว้เพียง 3 ประการ คือ “...พระพุทธเจ้าเล็งเห็นชาติกำเนิดกว่าหมื่นชาติแสนชาติ เป็นอินทร์ พรหม มนุษย์ สัตว์สิ่งใดก็รู้เสียง 1 วิชานั้น มีตาทิพย์เห็นไปทั่วโลกทั้งสาม มีกามโลก รูปโลก อรูปโลก ก็รู้เสียง 2 วิชานั้น พระพุทธเจ้ามีหูทิพย์ได้ยินทุกภาษา ปากจาสันใดก็รู้ ก็ได้ยินเสียง จักเนรมิตสันใดก็ได้เสียง 3...”

วิชาในพระไตรปิฎกมี 8 ประการ เรียก วิชา 8 เป็นความรู้ที่สามารถจะกำจัดอวิชชา ได้แก่

1. วิปัสสนาญาณ ความเห็นแจ้งว่าขันธ 5 ว่าเป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และเป็นอนัตตา
2. มโนมยิทธิ ฤทธิ์ทางใจ
3. อิทธิวิธี แสดงฤทธิ์ได้
4. ทิพพโสต มีหูทิพย์
5. เจโตปริยญาณ คือ รู้วาระจิตของผู้อื่น
6. ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ คือ ระลึกชาติหนหลัง
7. ทิพพจักขุ คือ ตาทิพย์
8. อาสวักขยญาณ คือ ความรู้ที่ทำลายอาสวะให้หมดสิ้น

ในหัวข้อธรรมจรณะนั้น บอกไว้เพียง ๒ ประการ คือ “...พระพุทธเจ้ามีใจหยั่งเชื่อในกรรม ผลอยู่ใจๆ ก็จึงไปยังนิพพานเที่ยงแท้แล 1 จรณะนั้น พระพุทธเจ้า

บอกด้วยสติ อันตั้งอยู่ในกัมมัฏฐาน บ่หือไหวหั้น 2 จรณะนั้น พระพุทธเจ้าประกอบด้วยความละอายแต่บาปแท้สิ่งเดียว สะดุ้งตกใจก็กลัวแต่บาปก็ละเสียแล พระพุทธเจ้าตนมีเพียรบำเพ็ญในวิปัสสนาไป บ่ขาดต่อเท่าไปถึงนิพพานแล...”

ส่วนในพระไตรปิฎกมี 15 ประการ หมายถึง ความประพฤติดั่งงามมี 15 ประการ ได้แก่

1. สัจจะศีลความสำรวมในพระปาฏิโมกข์
2. สำรวมอินทรีย์
3. โภชนะมัตตัญญูตา ความรู้จักประมาณในการบริโภค
4. ซาคิยานุโยคะ การประกอบความเพียรที่ทำให้เป็นผู้ตื่นอยู่เสมอ
5. ศรัทธา
6. หิริ ความละอายต่อบาป
7. โอตตัปปะ เกรงกลัวต่อบาปกรรม
8. พหุสัจจะ ความเป็นผู้ได้สติมาก
9. วิริยะ พากเพียร
10. สติ ความระลึกได้
11. ปัญญา
12. ปฐมฌาน เข้าสู่ความสงบระงับ จิตสงบ พ้นนิวรณ์
13. ทุตติยฌาน ระงับวิตกวิจารณ์ มีปีติสุข
14. ตติยฌาน ระงับปีติ
15. จตุตถะฌาน ระดับสุขเป็นอุเบกขา จิตเป็นหนึ่งประกอบ

ด้วยมรรคมงคล 8

ในข้อธรรมสัพพานก็กล่าวต่างกันไปจากพระไตรปิฎก กล่าวคือ ในพับหนังสือไหว้พระถือศีลปฏิบัติกัมมัฏฐาน ระบุไว้ 3 ประการ คือ 1. ทานมหาอิตถะ บริหาร อาสนะทองคำ หีบธรรม 2. หีบเงิน ทานทอดบังสุกุล ทานผ้าทอดแก้สังฆะ ตัดหัวหื้อเป็นทาน 1 (ปาด) ขึ้นเนื้อตันหื้อเป็นทาน 1 ห้าประการนี้ ยิ่งตึง 3. ทานธรรม นั้นคือ ปิตะกะ (ปิฎก) ทั้งสาม

ในพระไตรปิฎกว่าสัพพาน เป็นทานของสัพบุรุษเหล่านี้ 8 อย่าง (สัพบุริสทาน 8) คือ

1. ให้ของที่สะอาด
2. ให้ของประณีต
3. ให้ถูกกาล
4. ให้ของที่สมควร
5. เลือกลงให้
6. ให้เสมอๆ
7. เมื่อกำลังให้ยังจิตให้เลื่อมใส
8. ครั้นให้แล้วปลื้มใจ

นิเวระณะธรรม ในพหุหนังสือไหว้พระถือศีลปฏิบัติกัมมัฏฐาน ระบุไว้ 6 ประการ คือ 1) กามะฉันทะนิเวระณะนั้น มักด้วยกามคุณบ่ออ้อมบ่อกาย (ไม่ อ้อมไม่เปื้อน) 2) พยาปาทะนิเวระณะนั้น มีโทษ มานะมากหลาย 3) ถีนะมิทธะนิเวระณะนั้น มีความคร้าน เหนื่อยมักหลับมักนอนมาก 4) อุทธัจจะนิเวระณะนั้น มีใจซุกซ่าน บำป้อนกระทำแล้ว บ่บรรเทาหือเบาบาง 5) อะวิจิกิจฉานนิเวระณะนั้น มีใจเลี้ยว บ่เชื่อใสในคำสอนของพระพุทธเจ้า 6) อะวิชชานัน มีใจอันมืดมัว บ่เชื่อใน กองอันดี

ส่วนในพระไตรปิฎกระบุเพียง 5 ประการ คือ

1. กามฉันทะ ความพอใจกำหนดในกาม
2. พยาปาทะ ความโกรธชุนเคือง
3. ถีนะมิทธะ ความง่วงเหงาหาวนอน
4. อุทธัจจกุกกุกจะ ความฟุ้งซ่านรำคาญใจ
5. วิจิกิจฉา ความสงสัยลังเลใจ เป็นเครื่องกั้นจิตไม่ให้บรรลุความดี

ในพหุหนังสือไหว้พระถือศีลปฏิบัติกัมมัฏฐาน ระบุโทษ ทั้ง 7 ทว่าอันที่จริง ข้อธรรมนี้ คือ กิเลสวัตถุ 10 ได้แก่ โลกะ โทสะ โมหะ มานะ ทิฎฐิ วิจิกิจฉา ถีนะ อุทธัจจะ อหิริกะ อโนตตูปปะ

3) หมวดคำไหว้ เมื่อจัดแบ่งประเภทของคำไหว้ จะได้เป็น 4 คำไหว้ใหญ่ได้แก่

3.1) คำไหว้พระพุทธเจ้ากับพระอริยสงฆ์ ได้แก่ พระพุทธเจ้าทั้ง 5 พระพุทธเจ้าทั้ง 10 ในอนาคตกาล พระมหากัจฉยณะเถร และคำผาณะนา (ปรารภนา)

เป็นพระพุทธรูปเจ้า และเป็นปัจเจกกะ อรหัตตา สาวะกะ

3.2) คำไหว้พระธาตุเจดีย์ ได้แก่ พระธาตุสวนดอก กับพระธาตุ
ดอยสุเทพ

3.3) คำไหว้กัมมัฏฐาน ได้แก่ คำไหว้ภาวนาพระอุปแก้ว (ผอบแก้ว)
คำไหว้ยอดไตรปิฎก คำไหว้กัมมัฏฐาน 49 ห้อง คำสูมาแก้วทั้งสาม คำสูมาแก้วทั้งห้า
คำหยาดน้ำหลังทำบุญเมตตาภาวนา

4) คำไหว้อื่นๆ ที่มีลักษณะเป็นคำปรารภนาเพื่อให้หมดเวรระงับ
กรรมเผาบาปแก่ตนเอง ได้แก่ คำไหว้หม้อบาป คำไหว้ระงับกรรมเวร คำไหว้ระงับเวร
คำไหว้สังคะตนตัว (คำไหว้สังเคราะห์ตัวเอง) คำไหว้สืบชาติตนเอง และคำไหว้หื้อ
ได้ไหว้ทุกคำเข้า

คำไหว้อื่นๆ นี้ มีความน่าสนใจ เพราะส่วนหนึ่งได้แสดงให้เห็นถึง
อิทธิพลวัชรยานที่ปรากฏในพุทธศาสนาล้านนาโบราณ

จากการศึกษาของนักวิชาการล้านนา พบร่องรอยอิทธิพลพุทธศาสนา
มหายานจำนวนหนึ่งในประเพณีวัฒนธรรม วิถีชีวิตเนื่องในพระพุทธศาสนาล้าน
นา อาทิ การศึกษาของรองศาสตราจารย์ ม.ล. สุรสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์ (2558) ซึ่งได้
วิจัยเรื่องพระพุทธรูปล้านนา กับคติพระพุทธรูปมหายานแบบตันตระ นิกาย
วัชรยาน พบว่า เทคนิคการหล่อพระพุทธรูปสำริดแบบแยกส่วนของชาวล้านนา ที่
มีมาแล้วในเนปาลและทิเบต การแยกพระเมสสิออกจากพระเศียร และสามารถ
เปิดพระเมสสิออกได้ เพื่อบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ อันเป็นเทคนิคที่มีมาก่อนแล้ว
ในอินเดีย ศรีลังกา และเอเชียอาคเนย์ รวมถึงประเพณีบรรจุหัวใจพระพุทธรูป
ในพิธีพุทธาภิเษก ก็เหมือนกับพิธีบรรจุมนต์ธารณีในพระพุทธรูปของเนปาลและ
ทิเบตเป็นต้น ร่องรอยเหล่านี้ เป็นหลักฐานว่าล้านนาได้รับอิทธิพลคติพระพุทธรูป
มหายานแบบตันตระ นิกายวัชรยาน

นอกจากพระพุทธรูปแล้ว ในล้านนายังพบประเพณีวัฒนธรรมบางอย่าง
ที่มีลักษณะคล้ายกับมหายาน เช่น การสวดต่ออายุหรือสืบชาติตา วรรณธนะ มูลขำ
(2545: 109) ได้ศึกษาร่องรอยและอิทธิพลของคติพุทธศาสนามหายาน ที่มีต่อความ
เชื่อและพิธีกรรมพื้นบ้านในจังหวัดเชียงใหม่ มีความเห็นว่า ความเชื่อเรื่องการสืบชาติ
นี้ เดิมปรากฏในพุทธศาสนามหายานก่อน สืบเนื่องมาจากการสวดขอพรพระพุทธรูปเจ้า

และพระโพธิสัตว์ต่างๆ ซึ่งพบในพุทธศาสนามันทรยานที่เน้นเรื่องมนต์และคาถา (วัชรยาน) ที่แผ่อิทธิพลไปยังทิเบต เนปาล จีน ญี่ปุ่น พม่า และภาคเหนือตอนบนของไทย โดยปรากฏการสวดมนต์และสูตรต่างๆ ในพิธีสืบชาติในเมือง ซึ่งเนื้อหามีความคล้ายคลึงกับบทสวดฝ่ายมหายาน แม้จะเขียนเป็นภาษาบาลีก็ตาม เช่นเดียวกับคำไหว้สังคะตนตัว (คำไหว้สังเคราะห์ตัวเอง) และคำไหว้สืบชาติตนเองในพับหนังสือไหว้พระถือศีลปฏิบัติกัมมัฏฐาน นอกจากนี้ยังมีประเพณีวัฒนธรรมอื่นที่ได้รับอิทธิพลมหายาน เช่น การบูชาพระพุทธรูปเจ้าด้วยตุ๊ก ความเชื่อเรื่องพระอุปคุต นพเคราะห์ จตุโลกบาล อินทชิล เป็นต้น

5) คำไหว้หม้อบาป ระวังกรรมเวร

คำไหว้หม้อบาป ระวังกรรมเวร ที่ปรากฏในพับหนังสือไหว้พระถือศีลปฏิบัติกัมมัฏฐาน ที่มีลักษณะเป็นมหายานด้วย มีใจความสำคัญของคำไหว้คือ ขอให้บาปกรรมที่ตนทำได้ถูกเผาไปจนหมดสิ้น คำไหว้ในลักษณะนี้ยังปรากฏในหนังสือประวัติความเป็นมาของวัดคงไถ่ จังหวัดแพร่ (2560: 29) ในคำไหว้สุวิณณะจิงโกคำไหว้หม้อบาปทั้งมวล ชี้แจงไว้ว่าให้สาธยายทุกเช้าค่ำ ล้างบาปทั้งมวล ดังว่า “...สัพพะปาปิง ทุฏฐกาฬิง พุทโธ พุชณะติ สัจจานิ พุทโธ สัพพะญญุตัง กายะกัมมัง วะจิกัมมัง มะโนกัมมัง สญฺญิจจะ อสญฺญิจจะ สัพพะเวรานิ สัพพะกัมมานิ สัพพะอันตรายา อตีตะโทสัง มะโนกัมมัง อนาคะตะโทสัง มะโนกัมมัง นีวะระณะธัมมัง ยัสสะ ปาปิง กะตัง กัมมัง กุสะเลนะ ปหียติ โส อิมัง โลกัง ปะภาเสติ อัปภามุตโตวะ จันทิมา ตัสสะ มะ อะ อุ อะ มะ ครุปาปิง ละหุปาปิง ปาราชิกัง วินาสสันตุ เม อะเสสะโต...” โดยคำว่า สาธยาย นั้น เป็นภาษาสันสกฤต มีความเดียวกับคำว่า สาธยาย ในภาษาบาลี การคงเหลือของคำสันสกฤตนี้ ก็แสดงให้เห็นอิทธิพลมหายานเช่นกัน

พระพุทธรูปเจ้า ทรงรู้แจ้งบาปทั้งปวง ความชั่ว (กรรมดำ) ที่บุคคลประพฤติชั่วแล้ว พระพุทธรูปเจ้า ทรงตรัสรู้หรือริยสัจ ถึงความรู้แจ้งธรรมทั้งปวง กรรมชั่วที่เป็นกายกรรม วาจากรรม มโนกรรม เวรทั้งปวง กรรมทั้งปวง อันตรายทั้งปวง ทั้งที่เจตนาและมีได้เจตนา มโนกรรมอันเป็นโทษที่ล่วงแล้ว มโนกรรมอันเป็นโทษที่ยังไม่มาถึง ธรรมอันเป็นเครื่องปิดกั้นความดีที่บุคคลใดได้กระทำไว้แล้ว กรรมชั่วของบุคคลนั้น อันกุศลย่อมละทิ้งเสียได้ บุคคลนั้นย่อมยังโลกนี้ให้สว่างไสว ประดุจพระจันทร์ลอยพ้นแล้ว จากเมฆหมอกฉะนั้น บาปกรรมอันหนักก็ดี บาปกรรมอันเบาก็ดี กรรมที่ทำให้

พ่ายแพ้ก็ดี ของบุคคลนั้น จงพินาศต่อข้าพเจ้าไป โดยไม่มีส่วนเหลือ

จุดประสงค์ของคำไหว้หม้อบาปเหล่านี้ เป็นเฉกเช่นเดียวกับคำสวด ถอนในล้านนา กล่าวคือ เป็นการใช้คำสวด มนต์ คาถา เพื่อให้หม้อ ถอน สิ่งไม่ดี ไรคร้าย บาปกรรมในตัวคน หรือสถานที่ ให้วินาศสูญไป ให้บริสุทธิ์จากบาปโทษทั้งหมด

คำสวดถอนในล้านนานั้น เมื่อผู้ใดเจ็บป่วยด้วยโรคร้าย กระทำผิดล่วงเกินต่อเทวดาอารักษ์ ภูตผี แม่นกภูผิงหุ่นรูปรอย หรือถูกทำคุณไสย ก็สามารถสวด ถอดได้ด้วยกรกล่าวคาถาบางบท เช่น คำสวดถอนกุมารภังค์ (ฉบับวัดคะตึกเชียงใหม่ ลำปาง) ให้นิมนต์พระ 4 รูป มาสวดพระปริตร ให้ตั้งขันบูชาด้วยเบ็ญพั้นสาม หมาก พั้นสาม ผ้าขาว ผ้าแดง เทียนเล่มบาท 8 เล่ม ข้าวตอกดอกไม้เสียก่อน แล้วค่อยสวด เป็นต้น

คาถาสวดถอนนี้ มีทั้งสวดถอนอาคารสถานที่ สวดถอนคนตายใน สถานที่ไม่ควรตาย เช่น ตายในเขตวัด สวดถอนพระภิกษุสามเณรมรณภาพในที่ไม่ควรมรณภาพ สวดถอนคนป่วยหรือถาวรวัตถุที่ไม่สามารถรื้อทิ้งได้ สวดถอนขีด (สิ่งไม่ดี) สวดถอนพระภิกษุ สามเณร มรณภาพที่ยังไม่ได้ปลงบริวาร สวดถอนให้คนตายทั้ง กลม เป็นต้น

ความเชื่อล้านนาในลักษณะนี้ คล้ายคลึงกับความเชื่อของพุทธศาสนา วัชรยาน คือ การสวดธารณี หรือมนต์ประจำพระพุทธเจ้าและพระโพธิสัตว์ต่างๆ โดย มนต์แต่ละบทมีอานุภาพต่างกันไป บางบทสวดจบเดียวมีอานิสงส์เป็นพระอินทร์ร้อยชาติ หรือเพียงแค่เขียนคำมนตร์ลงบนผืนผ้าแขวนเอาไว้ ใครเดินลอดมีอานิสงส์ทำให้ บาปกรรมที่นำมา 90 กัลป์สูญไปได้ (อภิชาต โปธิประสิทธิ์ศาสตร์, 2527: 177)

6) คำสอนเรื่องสัพพทาน

การอธิบายเรื่องสัพพทานในพินัยหนังสือไหว้พระสวดมนต์ ก็มีลักษณะ เป็นไปเช่นเดียวกับคติพุทธศาสนาวัชรยานเช่นกัน สัพพทานที่อธิบายไว้ มีองค์ ประกอบ 3 ประการ ได้แก่ 1) ทานมหาอิตถะบริวาร อาสนะทองคำ หีบธรรม 2) หีบเงิน ทานทอดบั้งสุกุล ทานผ้าทอดแก่สังฆะ ตัดหัวหื้อเป็นทาน (ปาด) ขึ้นเนื้อตนหื้อเป็น ทาน ห้าประการนี้ ยิ่งดีนัก 3) ทานธรรมนั้นคือ ปิตะกะ (ปิฎก) ทั้งสาม

การทำทานด้วยการตัดหัวให้เป็นทาน หรือปาดขึ้นเนื้อตนให้เป็น ทานนั้น เป็นลักษณะของพุทธศาสนามหายานโดยแท้ มีตัวอย่างปรากฏในชาดก

เรื่องเสื่อแม่ลูกอ่อน (อารยศูร แปลโดยหลวงรัชฎการโกศล, 2513: 2-6) เนื้อเรื่องโดยย่อมีดังนี้ว่า สมัยที่พระพุทธเจ้าทรงอุบัติเป็นโพธิสัตว์ในสกุลพราหมณ์สกุลมหาศาล ต่อมาทรงบำเพ็ญพรตเป็นมุนี ครั้งหนึ่งทรงเห็นเสื่อแม่ลูกอ่อนในหุบเขาเพ็งตกลูกใหม่ กำลังหิวจัด จ้องจะกินลูกตน พระโพธิสัตว์จึงคำนึงถึงความรักคนที่ร้ายกาจ จนทำให้แม่ปรารถนาจะกินลูก ท่านจินตนาการว่า “ไหนอาตมาจะไปหามังสะจากร่างกายผู้อื่น เมื่อในร่างกายของอาตมาเองก็มีอยู่แล้ว การหาจากผู้อื่นใช้จะเป็นการเสี่ยงโชคเพียงอย่างเดียว ซ้ำจะเป็นการเสียโอกาสอันดีของอาตมาด้วย อีกประการหนึ่งสังขารนี้เป็นของสามัญ บอบบาง ไม่มีแก่นสาร ไม่มีคุณ โสมม เป็นสมุฏฐานแห่งทุกข์...” จึงบังเกิดความโสมนัสในอันที่จะได้บำเพ็ญบารมีโดยทำลายชีวิตเพื่อประโยชน์และความสุขของผู้อื่น จึงกระโดดลงไปในหุบเขาเพื่อเป็นอาหารแม่เสื่อ ทั้งนี้ในคัมภีร์สัมภาระวิบาก (2555) อันเป็นชาดกเล่าเรื่องพระโพธิสัตว์ในชาติต่างๆ ของล้านนา ใช้ชื่อเรื่องชาดกเรื่องนี้ว่า พระพรหมดาบสอธิบายเหตุการณ์สมัยเมื่อพระพุทธเจ้ากับพระศรีอาริยมตไตรยเสวยพระชาติเป็นฤๅษี ชาดกเรื่องนี้ ยังปรากฏในคำสอนของครูบาขาวปีด้วย (2535) ทว่าไม่ปรากฏในพระไตรปิฎกและคัมภีร์พุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทแต่อย่างใด

เหตุนี้ อิทธิพลของวัชรยานที่ปรากฏในพหุหนังสือไหว้พระสวดมนต์ที่พระนารทะ ปัญญาธิกะ คัดลอกไว้เมื่อ พ.ศ. 2457 นั้น จึงมีเรื่องคำไหว้ใหม่บาปที่จะเผาบาปกรรมให้หมดไปได้ด้วยการสวดมนต์ และเรื่องสัพพทาน หรือทานที่มีผลอานิสงส์มาก หนึ่งในสัพพทาน คือ การเสียสละชีวิตเป็นทาน เพื่อการสะสมบุญบารมีในการตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าต่อไป อันเป็นคติความเชื่อวัชรยาน

สรุป

พหุหนังสือไหว้พระถือศีลปฏิบัติกัมมัฏฐาน ต้นฉบับเป็นพับกระดาษเขียนด้วยหมึกสีดำ อักษรธรรมล้านนา จำนวน 15 พับหน้ากระดาษ เก็บรักษาไว้ที่วัดขุนคอง ตำบลขุนคอง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ พระนารทะ ปัญญาธิกะ อดีตเจ้าอาวาสวัดขุนคอง คัดลอกเมื่อ พ.ศ. 2457 โดยท่านได้ปรารถนาขอให้เป็นที่ปัจจัยในการเป็นพระพุทธเจ้าองค์หนึ่งในอนาคตกาล แบ่งเนื้อหาเป็น 3 ส่วน ได้แก่ 1) วิธีการปฏิบัติกัมมัฏฐานโบราณล้านนาในช่วง พ.ศ. 2400-2500 2) คำสอนเรื่องไตรลักษณ์

ศีล 5 ศีล 8 ญายยธรรม 5 วิชา จรณะ อริยสัจ 4 สัพพทาน นิเวศธรรม 5 กิเลสวัตถุ 10 และ 3) คำไหว้ที่นำจะได้รับอิทธิพลของพุทธศาสนาวัชรยาน ได้แก่ คำไหว้ใหม่บาปที่จะเผาบาปกรรมให้หมดไปได้ด้วยการสวดมนต์ และคำสอนเรื่องสัพพทาน หรือทานที่มีผลอันยิ่งใหญ่ โดยทานหนึ่งในสัพพทาน คือ การเสียสละชีวิตเป็นทาน เพื่อการสะสมบุญบารมีในการตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าต่อไป

บรรณานุกรม

- ครูบาขาวปี. (2535). **หนังสือชีวประวัติองค์สมัยสามห้อง**. เชียงใหม่: เวียงแก้วการพิมพ์.
- พระธรรมมหาวิธานวัตร. (2555). **สัมภาระวิภาค**. กรุงเทพมหานคร: ธรรมอินเทรนด์.
- พระภิกษุคันธิชะ. แปลโดยปวงคำ ต้อยเขียว. (2530). **มูลกัมมัญฐาน**. เชียงใหม่: คณะสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พิศ เภาเกาะ. (2530). **สมาธิและแนวการปฏิบัติ**. นครราชสีมา: ไม่ปรากฏที่พิมพ์.
- ม.ล.สุรสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์. (2558). **พระพุทธรูปล้านนา กับคติพุทธศาสนามหายานแบบตันตระ นิกายวัชรยาน** เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วชิรญาณวโรรส. สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยา. (2518). **สมถกัมมัญฐาน**. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- วรรณธนะ มูลคำ. (2545). “**ร่องรอยและอิทธิพลของคติพุทธศาสนามหายานที่มีต่อความเชื่อและพิธีกรรมพื้นบ้านในจังหวัดเชียงใหม่**”. วิทยานิพนธ์. ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาโบราณคดีสมัยประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วัดคงไต้. (2560). **ประวัติความเป็นมาวัดคงไต้**.แพร่: วัดคงไต้.
- หลวงปู่ครูบาธรรมชัย ธรรมชโย. (2534). **คู่มือสวดกัมมัญฐาน ทำวัตร และบทปฏิบัติสมถะวิปัสสนากัมมัญฐาน**. กรุงเทพมหานคร: รุ่งเรืองธรรม.
- อภิชัย โพธิ์ประสิทธิ์ศาสน์. (2527). **พระพุทธศาสนามหายาน**. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- อารยศูร แต่ง. แปลโดย หลวงรัชฎการโกศล. (2513). **ชาดกมालา**. กรุงเทพมหานคร: มปส.